



Izlaganje guvernera Hrvatske narodne banke Borisa Vujčića na 11. konvenciji hrvatskih izvoznika

U posljednje tri godine u hrvatskom se gospodarstvu događaju pozitivne promjene, a vidljiva je i sve veća usmjerenost domaćih proizvođača prema stranim tržištima, što je preduvjet za ostvarivanje viših stopa rasta i više razine životnog standarda. Pritom je primjetno kako su **promjene u hrvatskom izvozu i njegov snažniji oporavak započeli tek nakon ulaska u EU**. Snažno jačanje hrvatskog izvoza roba i usluga nakon ulaska u EU odrazilo se i na **oporavak udjela hrvatskog izvoza na svjetskom tržištu**. Međutim njegova je razina još uvijek niža u odnosu na pretkrizno razdoblje.

U ukupnom izvozu roba i usluga u posljednjim godinama **raste važnost srednjih i malih poduzeća**. Izvoz je u većini zemalja, a posebno u malim otvorenim ekonomijama, koncentriran unutar malog broja poduzeća. Prema dostupnim podacima za Hrvatsku, **udio top 10 izvoznika u prosjeku je iznosio 29%**, što je približno **jednako prosječnoj** razini zemalja Srednje i Istočne Europe (CEE zemlje). Međutim, u posljednjim godinama, a posebno nakon pristupanja EU, sve više raste važnost srednjih i malih poduzeća u ukupnim izvoznim rezultatima (Slika 1.). U Hrvatskoj mala i srednja poduzeća ujedno **sudjeluju s gotovo dvije trećine u ukupnoj proizvodnji i zaposlenosti**. A upravo se ta poduzeća smatraju nosiocima novih brzorastućih industrija kao što je digitalna ekonomija.

Osim toga, ta su poduzeća, posebice **srednja**, u godinama **nakon krize dinamičnije utjecala na kretanje ukupne proizvodnosti rada u Hrvatskoj**. A ukoliko promotrimo kretanja proizvodnosti u ovisnosti o izvoznom statusu poduzeća, možemo vidjeti da se **proizvodnost izvoznika počela oporavljati prije i snažnije u odnosu na poduzeća koja ne izvoze** (Slika 2.).

Detaljnija analiza promjene hrvatskog izvoza pokazuje da je rast izvoza, posebno roba, bio široko rasprostranjen među manjim i dinamičnim sektorima i potaknut izvozom većeg broja novih proizvoda, i to posebice u zemlje EU-a.

Za ubrzavanje rasta potrebno je dodatno proširiti ponudu sa složenijim i naprednijim proizvodima i uslugama, gdje Hrvatska još uvijek zaostaje za drugim zemljama. Pritom se poseban naglasak u zemljama Europske Unije, ali i ostatku svijeta, stavlja na **proizvode i usluge povezane s informacijsko-komunikacijskim tehnologijama (ICT)**, odnosno digitalnom ekonomijom.

Ako usporedimo podatke o izvozu **proizvoda povezanih s digitalnim poslovanjem**¹ i **digitalno isporučivih usluga** (engl. *digitally-deliverable services*)², Hrvatska zaostaje u odnosu na prosjek zemalja članica EU-a, ali i zemalja Srednje i Jugoistočne Europe (CEE zemlje) (Slika 3.). Tako udio proizvoda povezanih s digitalnim poslovanjem u hrvatskom izvozu roba iznosi oko 2% (0,5% BDP-a), a usluga oko 12% ukupnog izvoza usluga (3% BDP-a). Ako promotrimo detaljnije usporedive podatke izražene u kao udio u BDP-u, vidimo da **CEE zemlje u prosjeku najviše izvoze ostale poslovne usluge i telekomunikacijske usluge** (koje uključuju računalne i informacijske usluge), dok RH još uvijek ostvaruje relativno manje prihode u svim kategorijama usluga povezanim s digitalnom poslovanjem (Slika 4).

Na to u velikoj mjeri utječe **struktura hrvatskog izvoza usluga**, gdje je i nadalje vrlo visok udio usluga pruženih u turizmu, što nije slučaj u drugim europskim zemljama (Slika 5.), dok je udio digitalnih usluga relativno malen. Međutim, u posljednjih su nekoliko godina vidljiva poboljšanja u ovom sektoru, a posebice kod **izvoza računalnih usluga** koji je 2015. godine dosegnuo 380 mil. EUR (3,4% ukupnog izvoza usluga) s razine od oko 100 mil. EUR zabilježene prije pet godina. Pritom se rast u ovoj godini ponajviše odnosio na Švedsku, Veliku Britaniju, SAD te Njemačku. Osim toga, u 2015. godini porastao je i **izvoz usluga oglašavanja i istraživanja tržišta** na razinu od 290 mil. EUR (2,6 % ukupnog izvoza usluga), kao i izvoz financijskih usluga (80 mil. EUR, 0,7% ukupnog izvoza) (Slika 6.). Poboljšanja su vidljiva i kod izvoza usluga istraživanja i razvoja, upravljanja i savjetovanja te usluge povezanih s trgovinom, tehničkih i ostalih poslovnih usluga, dok izvoz telekomunikacijskih usluga pada već četvrtu godinu za redom.

Za razvoj spomenutih sektora potrebna su **daljnja ulaganja u istraživanje i razvoj**, gdje još uvijek postoji značajna razlika među europskim gospodarstvima, iako su neke zemlje, poput Slovenije, Češke i Estonije, učinili velike korake kroz povećanje ulaganja u istraživanje i razvoj i olakšavanje **inovativnih aktivnosti za poduzeća** (Slika 7.). Spomenute zemlje se također ističu i po **udjelu inovativnih tvrtki**³, dok drugi, nažalost, još uvijek imaju puno više učiniti na tom području. U **Hrvatskoj** se još uvijek u **istraživanje i razvoj ulaže manje** nego prosječno u ostalim CEE zemljama, dok je **udio inovativnih poduzeća veći do prosjeka**.

Što se tiče stupnja digitalizacije hrvatske ekonomije vrijedi pogledati **Indeks gospodarske i društvene digitalizacije (DESI)**⁴ kojeg objavljuje Europska komisija u svrhu

¹ Robni izvoz vezan uz informacijske i komunikacijske tehnologije uključuje **telekomunikacijske proizvode, audio i video proizvode, računala i pripadajuću opremu, elektroničke komponente** i druge robe povezane s ICT-om. Softver je isključen.

² Digitalno isporučive usluge su usluge koje se obavljaju digitalnim putem, najčešće internetom, a odnose se na **financijske usluge, usluge osiguranja, telekomunikacijske, računalne i informacijske usluge, naknade za prava na korištenje intelektualnog vlasništva te ostale poslovne usluge kao što su usluge istraživanja i razvoja, usluge upravljanja i savjetovanja, usluge oglašavanja i istraživanja tržišta**, itd.

³ Podatke o udjelu inovativnih poduzeća Eurostat prikuplja iz ankete (*Community innovation survey* 2012). Pritom se inovativna aktivnost u poduzeću definira kao primjena **novog ili znatno poboljšanog proizvoda** (dobara ili usluga), **procesa, nove marketinške metode** ili **nove organizacijske metode** u poslovnoj praksi, **organizaciji radnog mjesta** ili **vanjskim odnosima**.

⁴ Indeks gospodarske i društvene digitalizacije (Digital Economy and Society Index, **DESI**) kompozitni je indeks koji je razvila Europska komisija (GU CNECT). Sastavljen je od paketa relevantnih pokazatelja strukturiranih u pet dimenzija: **povezivost, ljudski kapital, sluzenje internetom, integracija digitalne tehnologije i digitalne javne usluge**. Više

ocjenjivanja razvoja država članica u smjeru digitalizacije gospodarstva i društva. **DESI 2016.** za Hrvatsku iznosi ukupno 0,42⁵, odnosno svrstava nas na **24. mjesto** od 28 država članica EU-a (Slika 8.). Ovo predstavlja poboljšanje u odnosu na prošlu godinu, kada je RH zauzela 25. mjesto. Prema rezultatima, u usporedbi s prosjekom EU zemalja najbolje stojimo u **dijelu integracije informacijskih tehnologija**⁶, dok zaostajemo u **služenju internetom**⁷, a još izraženije u **zaostajemo u povezivosti**⁸, **digitalnim javim uslugama**⁹ te **stručnom obrazovanju ljudskog kapitala**¹⁰. To nas navodi na zaključak da je u Hrvatskoj zapravo problem infrastrukture i institucionalnog okvira razlog zašto se još više poduzeća u RH ne bavi digitalnim poslovanjem. Ipak, važno je spomenuti da **Hrvatska** pripada skupini zemalja koje **napreduju** jer, iako i dalje zaostaje za EU-om kao cjelinom, u prošloj je godini doživjela brži razvoj i približila se prosjeku EU-a (Slika 9.).

Zanimljivo je da se prema DESI podacima **internetskom prodajom** u Hrvatskoj bavi se **19% malih i srednjih poduzetnika**, što je iznad prosjeka EU-a (16%), a u **prekograničnu internetsku prodaju** uključeno je njih 8,9% (u odnosu na prosjek EU-a od 7,5%) (Slika 10.). Što ponovno ukazuje na **važnost malih i srednjih poduzeća** u daljnjem razvoju digitalne ekonomije u RH. S druge strane i dalje zaostajemo u području služenja internetom (66% Hrvata redovito se služi internetom, u odnosu na prosjek EU-a od 76%). Samo 2,8% fiksnih internetskih pretplata ima brzu vezu (u EU-u 30%), a fiksne širokopojasne veze (engl. *broadband*)¹¹ u Hrvatskoj su još uvijek relativno skuplje (Slika 11.). Naime, prema rezultatima istraživanja Europske komisije, pretplata za korištenje samostalne širokopojasne veze u Hrvatskoj iznosi oko 2,5% prosječne bruto plaće, što je više od prosjeka zemalja EU-a gdje iznosi 1,3%.

Kao dobar indikator dosegnutog stupnja digitalizacije pružanja financijskih usluga svakako su pokazatelji korištenja E – bankinga i m-bankinga. Naime, (prema podacima HNB-a) transakcije izvršene putem usluge E-bankinga sudjeluju s 42% u broju i 54% u vrijednosti ukupnih nacionalnih transakcija kreditnih transfera u kunama. M-banking, kao jedan od noviteta na tržištu, koristi se u manjoj mjeri ali svake godine pokazuje ozbiljan trend rasta te u 2015. godini sudjeluje s 5% u broju i 1% u vrijednosti transakcija.

informacija o DESI-ju može se pronaći na sljedećoj poveznici: <http://ec.europa.eu/digital-agenda/en/digital-agenda-scoreboard>. DESI 2016. sastavljen je od pokazatelja koje se odnose na kalendarsku godinu 2015.

⁵ DESI može iznositi između 0 i 1, a što je vrijednost veća to je država uspješnija.

⁶ **Integracija digitalne tehnologije** predstavlja stupanj digitalizacije poslovanja te svakodnevnog korištenja kanala internetske prodaje.

⁷ Dimenzija **služenje internetom** pokazuje u kojoj mjeri građani obavljaju razne aktivnosti putem interneta. Takve aktivnosti mogu biti od konzumiranja online sadržaja (video, glazba, igre, itd.) do suvremenih komunikacijskih aktivnosti ili internet kupovine i bankarstvo.

⁸ Dimenzija **povezivosti** mjeri implementaciju širokopojasne infrastrukture i njezine kvalitete.

⁹ **Digitalne javne usluge** predstavlja u kojoj su mjeri digitalizirane javne usluge, s posebnim naglaskom na e-upravu.

¹⁰ Dimenzija **ljudskog kapitala** pokazuje u kojoj su mjeri u zemlji prisutne vještine potrebne digitalnom društvu. Takve vještine kreću se od osnovnih korisničkih vještina (koje omogućavaju pojedincima da djeluju na internetu i troše digitalna dobra i usluga) do naprednih vještina (koje omogućuju da pojedincima da iskoristiti tehnologiju za poboljšanu produktivnost).

¹¹ Termin širokopojasne veze se odnosi na bilo koji tip kanala podataka sa sposobnošću da istovremeno prenosi više signala i vrsta prometa. Pritom se kao kanal prijenosa može koristiti koaksijalni kabel, optička vlakna, radio ili dvožilni kabel.

Zašto su neke zemlje uspješnije u novim brzorastućim djelatnostima

Digitalna se ekonomija razvija vrlo brzo u svijetu i jedan je od najvažnijih pokretača inovacija, konkurentnosti i rasta u svijetu. Koliko i kako će brzo europska poduzeća preuzeti digitalne tehnologije će biti ključ za njihov rast, a posebno se ističe pozitivan doprinos korištenja digitalnih tehnologija na poslovanje malih i srednjih poduzeća.

Međutim, nije samo poslovno okruženje u Hrvatskoj nepovoljnije za obavljanje novih i brzorastućih poslova, već je to slučaj i u cijeloj EU. Pritom se tvrdi da razlog za viši rast produktivnosti u SAD-u, u odnosu na EU, upravo leži u većem doprinosu ICT-a i većim ulaganjima u industriju ICT-a, a prema podacima vidljivo je da postoji **znatna razlika u ulaganju u ICT, doprinosa ICT-a i ukupne faktorske produktivnosti** (engl. total factor productivity, TFP) povećanju produktivnosti SAD-a u usporedbi s onim u EU-u (Slika 12.).

Osim toga, zanimljivo istraživanje Bartelsmana i dr. (2010.) pokazuje da **nefleksibilnost na tržištu rada nepovoljno djeluje na rast industrije ICT-a**. U tom smislu, stupanj lakoće poslovanja mjeren, npr., fleksibilnošću tržišta rada, kao i mnogim drugim pokazateljima, važan je za rast agregatne produktivnosti. Također, industrije koje se ubrzano mijenjaju, poput ICT-a, podložne su šokovima i kao takve trebale bi imati fleksibilne uvjete za zapošljavanje i otpuštanje. Iz tog razloga multinacionalna poduzeća nastojat će se suzdržati od pokretanja svojeg poslovanja u zemljama s prekomjerno reguliranim tržištima rada. Ovo istraživanje pokazuje da postoje **razlike između fleksibilnosti tržišta rada u SAD-u i u Europi, ali i znatne razlike unutar same Europe**, što ih čini više ili manje privlačnima za ulaganja u području ICT-a.

Osim toga, postoje znatne institucionalne razlike između Europe i SAD-a. Prema Izvješću o lakoći poslovanja (engl. *Doing Business*) SAD je mjesto u kojemu je poslovno okruženje znatno povoljnije nego u „staroj“ Europi, dok CEE zemlje zaostaju još i više (Slika 13.). Europa zaostaje i u dinamici poslovanja. U 90-ima sva velika poduzeća i **sva brzorastuća poduzeća nastala su u SAD-u**, a ne u Europi. Osim toga, dokazi pokazuju da je vjerojatnost ekspanzije ili kontrakcije veća za poduzeća iz SAD-a, dok u Europi **dominiraju stara statična poduzeća** (Bravo-Biosca, 2011.) (Slika 14.). Naime, Europa ima mnogo "velikih uspješnih" poduzeća, ali znatno starijih od onih u SAD-u. Tako je u Fortune 500 udio poduzeća osnovanih nakon 1975. godine u Europi svega 2%, u odnosu na 16% u SAD-u (Véron 2008). Može se reći da šumpeterijanski koncept kreativne destrukcije znatno bolje funkcionira u SAD-u nego u Europi.

Manje dinamična distribucija rasta poduzeća u Europi upućuje i **na manje eksperimentiranja i sporiju preraspodjelu resursa od manje produktivnih ka produktivnijim poduzećima**, koji su dva vrlo važna pokretača rasta produktivnosti. Osim toga, veći udio statičnih europskih poduzeća upućuje na nižu razinu konkurentskih pritisaka, što potencijalno može štetiti rastu produktivnosti u dugom roku. Zbog toga je proces preraspodjele radne snage među poduzećima sporiji, što otežava rast produktivnosti u Europi. Nažalost, Europa ne uspijeva stvoriti okruženje za brzorastuća poduzeća, a to je nešto što bi trebao biti cilj za cijelu Europu, a ne samo za RH i CEE zemlje.

U smislu financijskih uvjeta, možemo uočiti velike razlike između EU zemalja i SAD-a u dostupnosti financiranja putem vlasničkoga i rizičkoga kapitala. **Mladim i perspektivnim poduzećima**, a posebno onima u **brzo rastućim industrijama kao što je digitalno poslovanje**, potreban je pristup **izvorima financiranja kako bi podržala svoj potencijal rasta**. Premda je ovo pitanje prepoznato u Europi, nije uočen velik napredak, osim u rijetkim slučajevima, poput onoga u Ujedinjenom Kraljevstvu, Finskoj i Švedskoj (Slika 15.).

Prepreke daljnjem razvoju i kako ih premostiti u RH

Hrvatska za 2016. bilježi **ispodprosječne** rezultate u većini ocijenjenih područja koja se prate u okviru *Doing Business izvješća*, koje pokazuje da Hrvatska ima **relativno visoke troškove** u odnosu na prosjek odabranih zemalja u većini područja poslovanja, kao što su npr. **troškovi dobivanja građevinske dozvole, priključka električne energije i uknjižbe vlasništva, te troškovi tražbine kod naplate vjerovnika sudskim putem**. Pored smanjenja troškova, Hrvatska bi trebala **pojednostaviti administriranje** u pojedinim područjima tako da smanji broj procedura i ubrza provedbu - skraćivanje dana potrebnih za pokretanje poduzeća, za dobivanje dozvole i uknjižbu vlasništva, kao i skraćivanje prosječnog vremena naplate vjerovnika sudskim putem. U području **dobivanja kredita** Hrvatska također **nepovoljno odstupa od prosjeka**, ali je pritom potrebno naglasiti da se ocjenjuju područja koja ne pripadaju u nadležnost HNB-a, poput dostupnosti podataka o korisnicima kredita (npr. kreditni registar – HROK) i sustav provjere založnih prava na pokretnu imovinu (npr. Upisnik založnih prava pokretnina od FINA-e), te prava vjerovnika i dužnika u stečajnom postupku.

Kod mladih i perspektivnih poduzeća u Hrvatskoj je vidljivo da je upravo **institucionalno okružje glavna prepreka njihovu poslovanju** (Slika 16.), što ističu i sama poduzeća. Rezultati Ankete o pristupu financiranju malih i srednjih poduzeća pokazuju da velika većina smatra da su **glavne prepreke** njihovu poslovanju **promjenjivost te kompleksnost i neusklađenost propisa**, kao i **nemogućnost naplate potraživanja**. Pristup financiranju također otežava poslovanje malim i srednjim poduzećima, ali u nešto manjoj mjeri od ostalih čimbenika.

Međutim, daljnji razvoj financijskih tržišta je ujedno potreban kako bi se potaknula dinamika u stvaranju novih inovativnih poduzeća, ali i olakšalo poslovanje postojećih malih i srednjih poduzeća koji teže dolaze do kredita. **Hrvatska** još uvijek **dosta zaostaje** u dostupnosti financiranja putem vlasničkoga i rizičkoga kapitala (Slika 15.) u odnosu na druge EU zemlje. A osim toga, potrebno je i puno više ulaganja u obrazovanje stručnih kadrova te prijenosa znanja.

Pritom valja spomenuti pomake u području **diverzifikacije financiranja** pokrenute od strane HBOR-a. HNB je inicirao i izravno podupro nekoliko HBOR-ovih programa poticajnog sindiciranog kreditiranja u razdoblju od 2010. do 2013. (Model A i A+ te Program razvoja gospodarstva)(Tablica 1.). Participacija HBOR-a u sindiciranim kreditima osiguravala se iz povoljnih dugoročnih kredita koje su poslovne banke odobrile HBOR-u nakon što je HNB relaksiranjem instrumenata monetarne politike osigurao likvidnost bankama. Međutim,

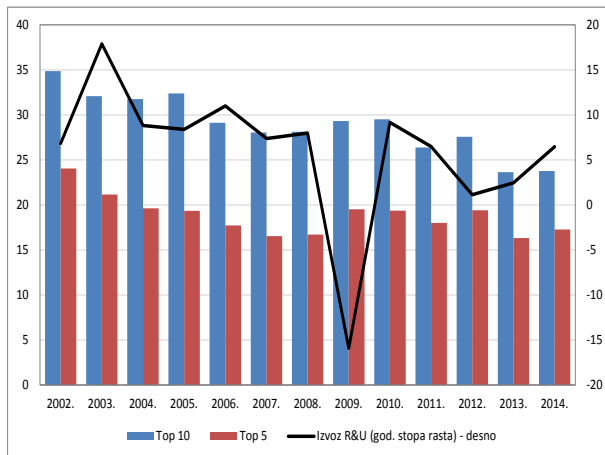
nakon ulaska Hrvatske u EU, HNB više ne može podržavati povlašteno zaduživanje HBOR-a na način na koji je to činio u prošlosti jer bi to predstavljalo kršenje propisa EU o zabrani privilegiranog pristupa javnog sektora financiranju.

Spomenuti **HBOR-ovi modeli** za kreditiranje mogu se smatrati **relativno uspješnima**, no njihov doseg dominantno se sveo na snižavanje troška financiranja za poduzeća koji su u tom razdoblju bilo bitno viši nego što su danas, dok su **veći makro učinci**, poglavito **na investicijsku aktivnost, izostali**. Usto, kamatne **stope** na kredite iz tih modela bile su **u prosjeku 2 postotna boda niže od tržišnih** (Slika 17.), što je omogućilo poduzećima da zamijene dio svojih postojećih skupljih kreditnih obveza s jeftinijim izvorima financiranja. Naime, podaci potvrđuju kako su poduzeća koja su koristila kredite navedenih modela smanjila svoje ostale kreditne obveze prema bankama. Pozitivno je što **detaljnija analiza korisnika modela pokazala je da je te kredite koristio veliki broj malih i srednje velikih poduzeća, te poduzeća koja su više izvozno orijentirana**. Tako preostaje osigurati sredstva poduzećima iz drugih dostupnih programa HBOR-a ili razvijanje novih.

Na kraju, budući smo napomenuli da su upravo mala i srednja poduzeća potencijalni generatori daljnjeg razvoja brzorastućih djelatnosti u RH važno je izdvojiti što oni smatraju važnim za njihov rast u budućnosti. Poduzetnici u malim i srednjim poduzećima tako, upitana o prioritetima strukturnih reformi, jednoglasno izdvajaju institucionalno okruženje, ali i daljnje reforme radnog zakonodavstva, posebno bitne malim poduzećima (Slika 18.). Ipak, nemali broj poduzetnika (42% malih i 29% srednjih poduzeća) iskazuje barem načelni interes za diverzifikacijom izvora financiranja i namjeru razmišljanja dalje od „posudbe vlasnika“. Pri tome jasno izražavaju potrebu daljnjeg unapređivanja financijskog okruženja, što je širi i složeniji proces od davanja financijskih potpora pojedinačnim poduzećima.

Konačno, bitno je napomenuti i da HNB nema alate kojima bi izravno utjecala na razvoj digitalne ekonomije. Međutim, u svojoj ulozi regulatora HNB podržava i u suradnji s financijskom industrijom potiče razvoj financijskih usluga, uključujući i prateće procese digitalizacije. Aktualan primjer takvog poticanja (engl. *catalyst role*) od strane HNB, se upravo događa kroz SEPA (engl. *Single Euro Payments Area*) projekt koji će rezultirati potpunom standardizacijom osnovnih platnoprometnih usluga u RH u skladu s najboljim EU standardima. Pri tome se standardiziraju procesi, formati i tehnologije što za sobom neizbježno povlači i upotrebu naprednih informatičkih tehnologija. Samo da napomenemo, SEPA početkom lipnja ulazi u svoju najbitniju fazu, fazu produkcije. Također, kao regulator, HNB unaprjeđuje upravljanje svim rizicima povezanim s informatizacijom i digitalizacijom financijskih usluga, što je nužan preduvjet ostvarivanja svih benefita koje digitalizacija pruža, a HNB to čini u skladu s najboljim EU praksama.

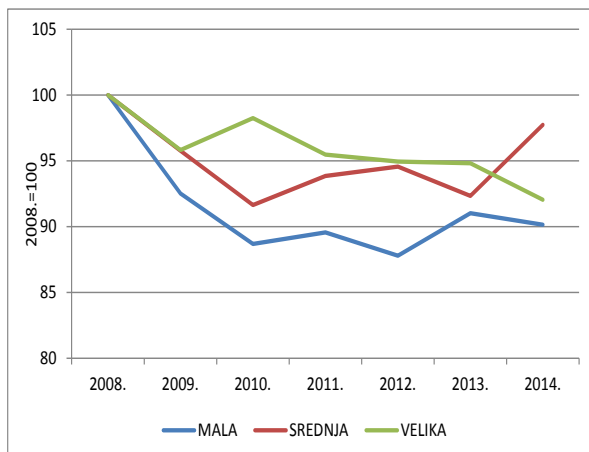
Slika 1. Udio poduzeća u ukupnom izvozu u %



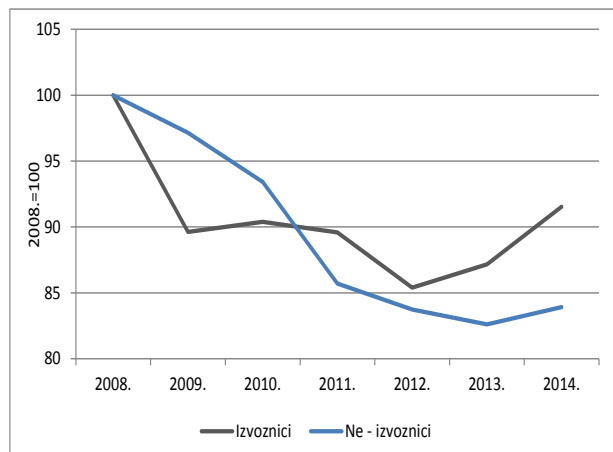
Izvor: CompNet, ECB (izračun HNB-a)

Slika 2. Produktivnost rada

(a) prema veličini poduzeća



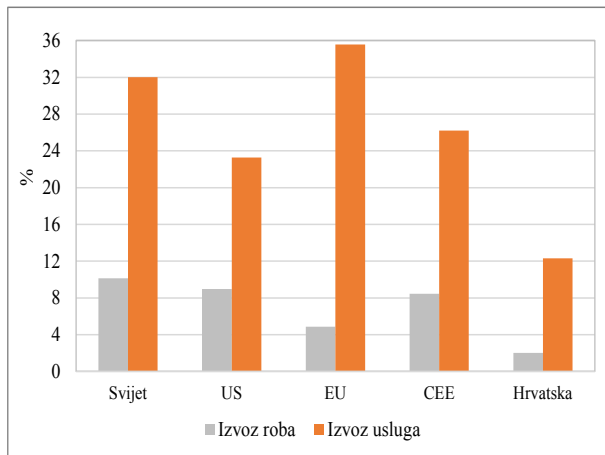
(b) prema izvoznom statusu



Napomena: Produktivnost rada je temeljena na dodanoj vrijednosti po zaposlenom.

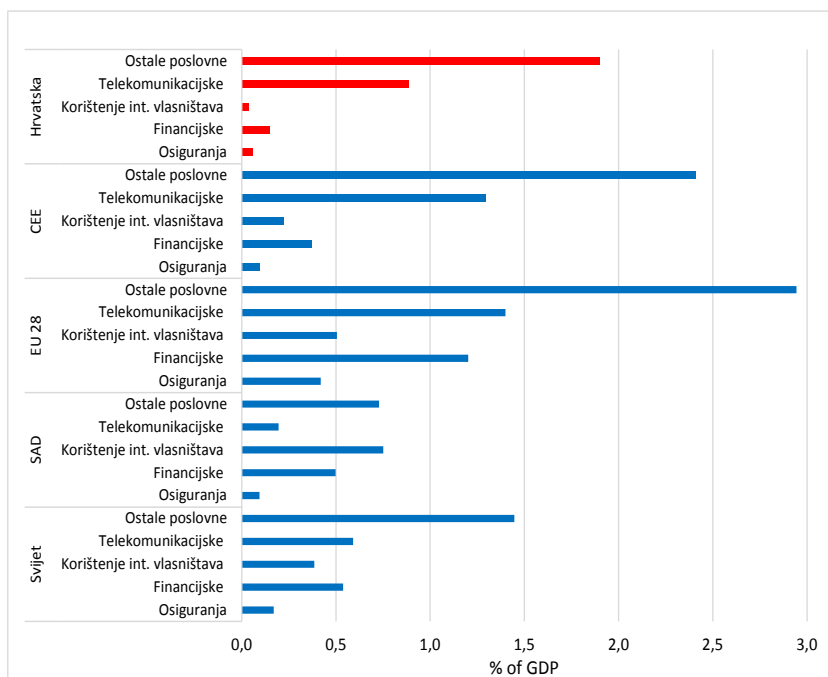
Izvor: CompNet, ECB (izračun HNB-a)

Slika 3. Izvoz ICT povezanih proizvoda i usluga u % ukupnog izvoza



Izvor: World Development Indicators

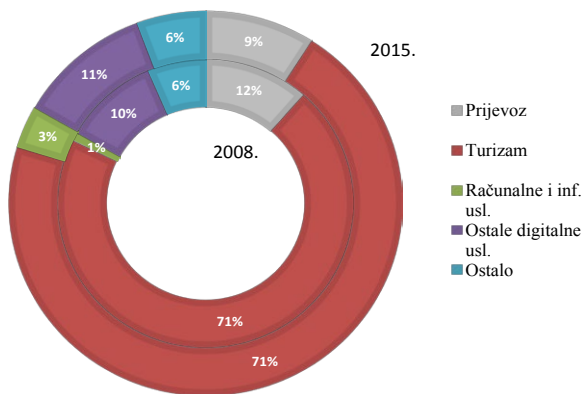
Slika 4. Izvoz digitalno isporučivih usluga 2014. u % BDP-a



Napomena: Telekomunikacijske usluge uključuju računalne i informacijske usluge. CEE grupa se sastoji od podataka za: Bugarsku, Češku, Estoniju, Litvu, Letoniju, Mađarsku, Poljsku, Rumunjsku, Slovačku i Sloveniju.

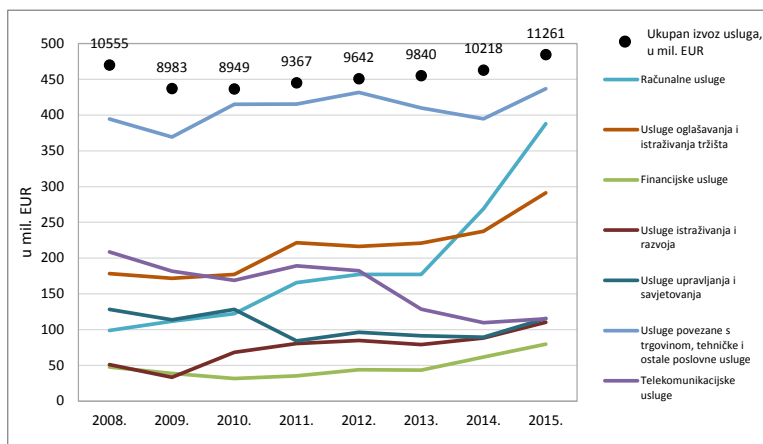
Izvor: UNCTAD

Slika 5. Struktura izvoza usluga u RH
u % ukupnog izvoza usluga



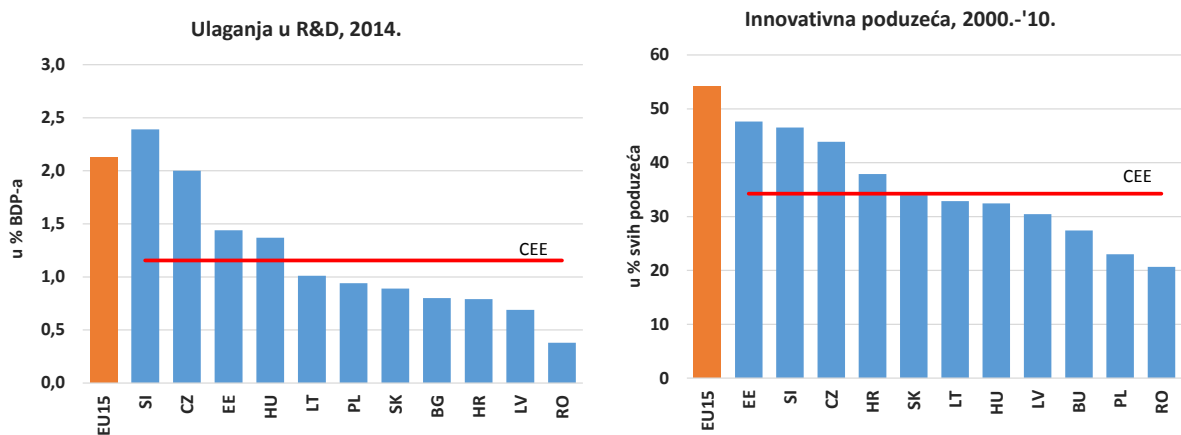
Izvor: HNB

Slika 6. Izvoz pojedinih digitalno isporučivih usluga i ukupan izvoz usluga



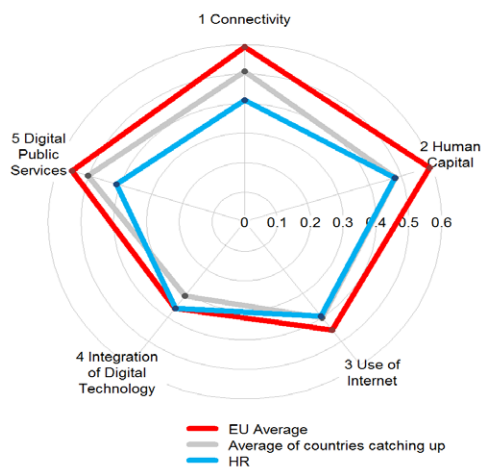
Izvor: HNB

Slika 7. Ulaganja u istraživanje i razvoj (R&D) i udio inovativnih poduzeća



Source: Eurostat

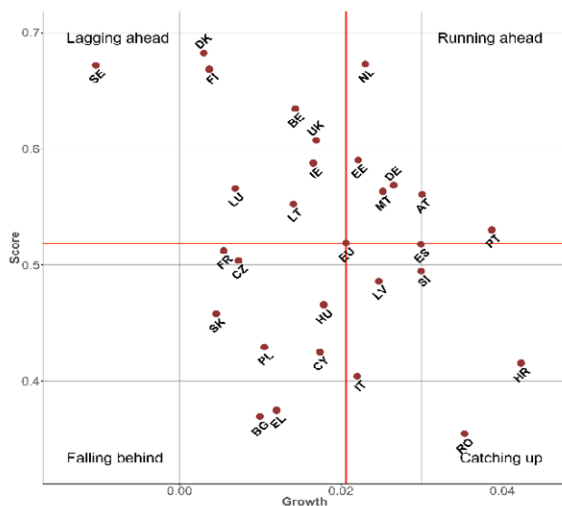
Slika 8. Indeks gospodarske i društvene digitalizacije, DESI 2016.



Napomena: Što je vrijednost veća, to je država uspješnija.

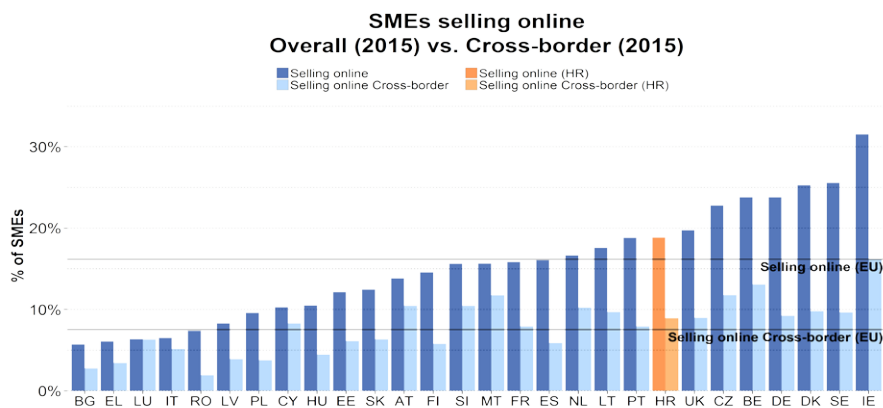
Izvor: Europska komisija

Slika 9. Stupanj razvoja digitalizacije u pojedinim EU zemljama



Izvor: Europska komisija

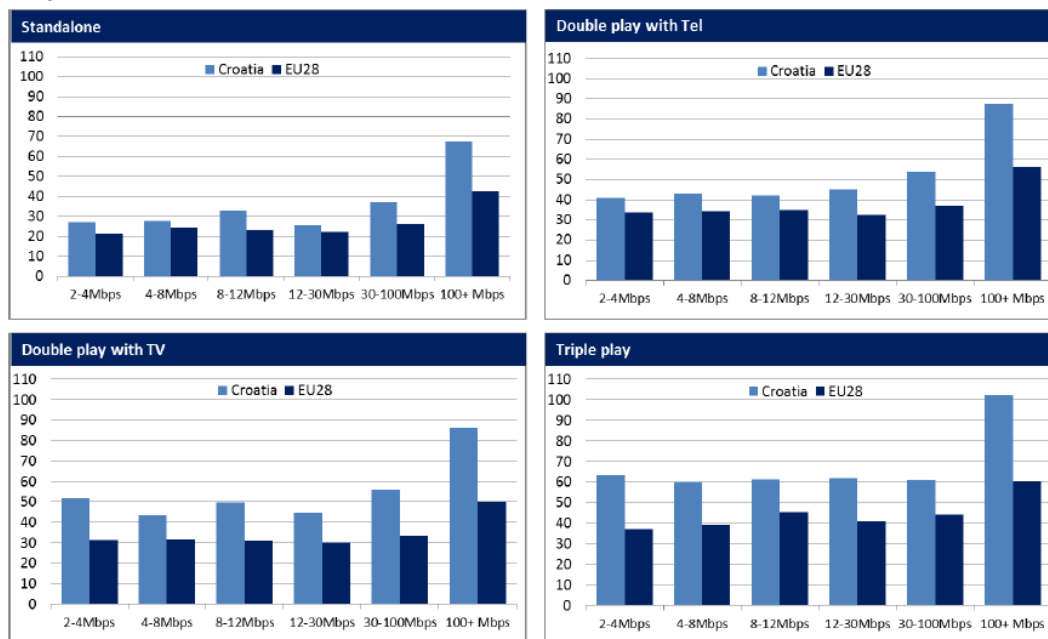
Slika 10. Internetska prodaja i prekogranična internetska prodaja



Izvor: Europska komisija

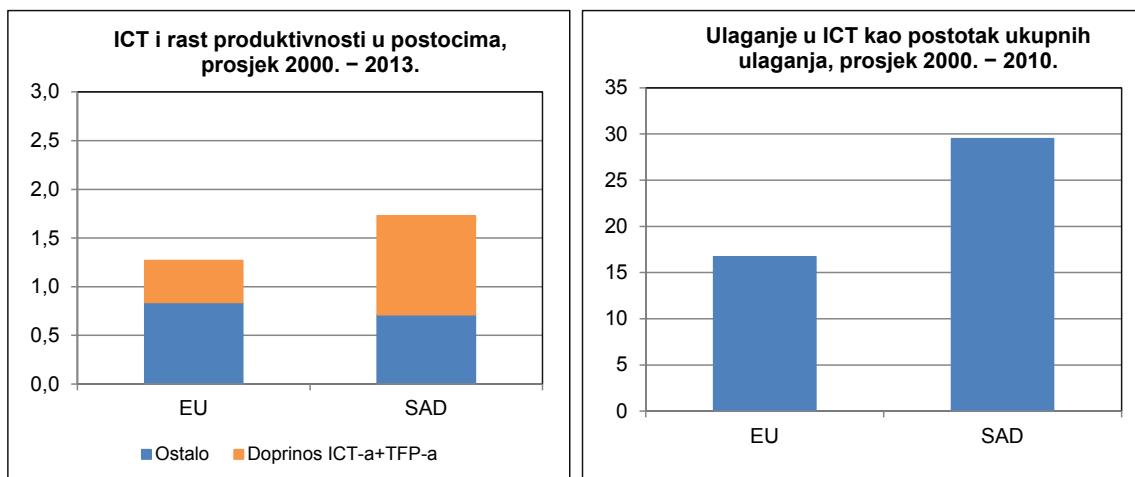
Slika 11. Cijene korištenja širokopojasne internetske veze prema brzini i tipu ponude operatera

(najniža ponuda u EUR/PPP), 2015.



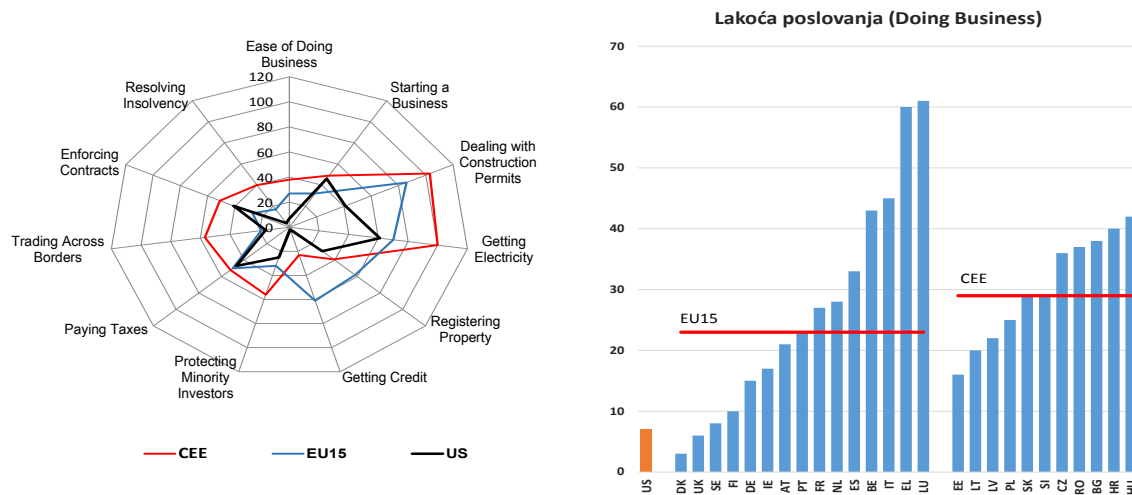
Izvor: Europska komisija

Slika 12. Ulaganja u području ICT-a



Izvori: EU KLEMS; The Conference Board; OECD

Slika 13. Lakoća poslovanja (*Doing Business*) u EU i SAD-u

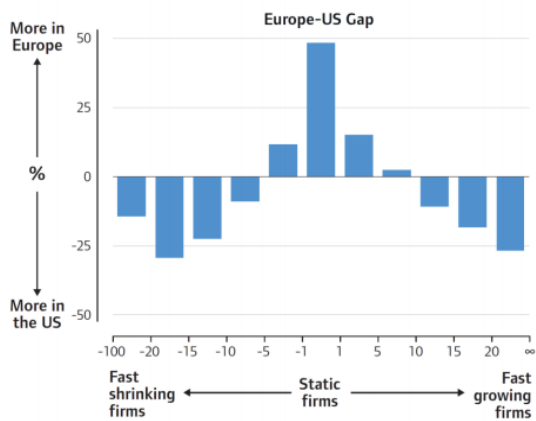


Napomena: Niža vrijednost brojanog ranga *lakoće poslovanja* znači da je regulatorno okruženje pogodnije za poslovanje.

EU15 predstavlja prosjek 15 "starih" zemalja članica EU-a.

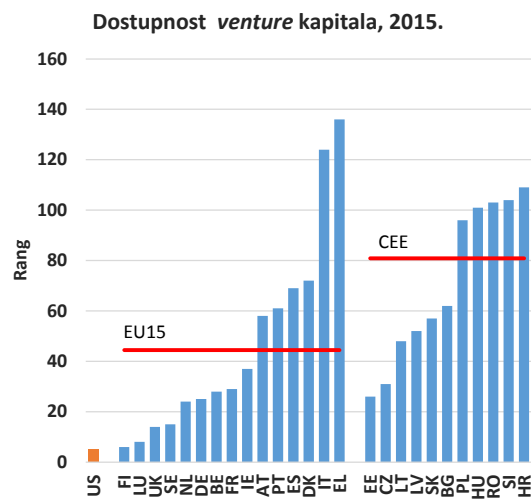
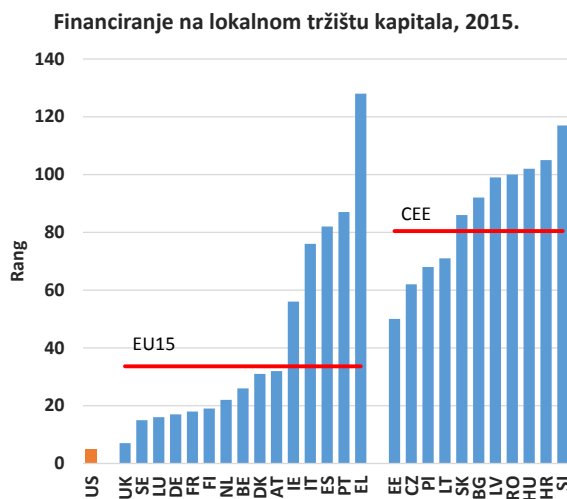
Izvor: World Bank, *Doing Business* 2015

Slika 14. Dinamika poslovanja u EU i SAD-u



Izvor: Bravo-Biosca (2011).

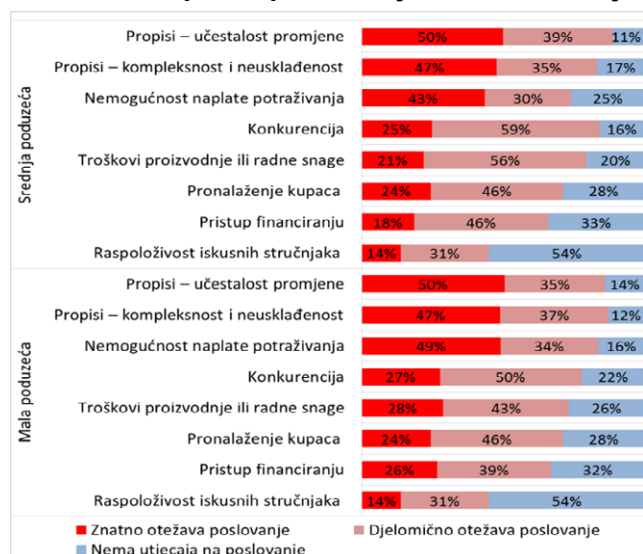
Slika 15. Rang prema pristupu financiranju



Napomena: Niži rang predstavlja bolji rezultat.

Izvor: Globalno izvješće o konkurentnosti 2014./2015., Svjetski ekonomski forum

Slika 16. Prepreke poslovanju malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj



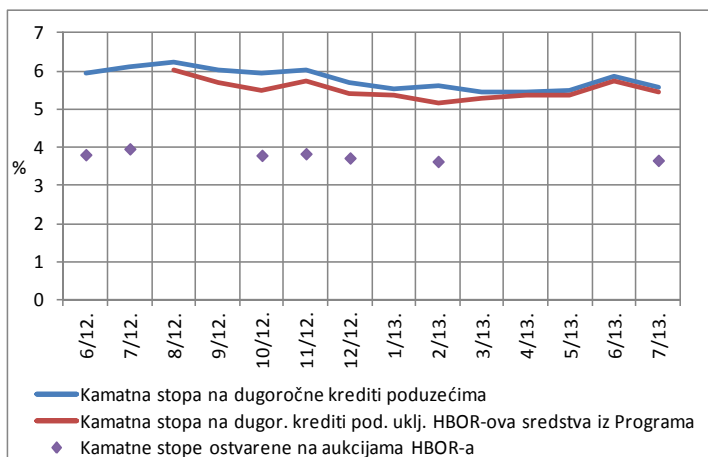
Izvor: Anketa o pristupu malih i srednjih poduzeća financiranju, HNB 2015.

Tablica 1. Pregled modela HBOR-a za poticanje kreditne aktivnosti u gospodarstvu

	Model A	Model A+	Model B	Model B+	Program razvoja gospodarstva
Vrsta programa	Kreditni	Kreditni	Jamstva Vlade	Jamstva Vlade	Kreditni
Trajanje	Ožujak 2010. - prosinac 2010.	Ožujak 2011. - prosinac 2011.	Ožujak 2010. - prosinac 2010.	Ožujak 2011. - travanj 2012.	Lipanj 2012. - Prosinac 2013.
Kreditni kapacitet	5 mlrd. kuna	2,2 mlrd. kuna (preostala sredstva iz Modela A)	4 mlrd. kuna (2 mlrd. kuna je jamstveni fond)	2 mlrd. kuna (1 mlrd. kuna je jamstveni fond)	6,8 mlrd. kuna
Iskorišteno	2,8 mlrd. kuna	2,2 mlrd. kuna	107 mil. kuna	100 mil. kuna	3,1 mlrd. kuna
Iskorištenost	57%	100%	<3%	<1%	46%
Uvjeti financiranja					
Ročnost (max)	3 g. (uz poček 1 g.)	3 g. (uz poček 1 g.)	3-10 g.	20 mj. do 15 g.	3 g. (uz poček 1 g.)
Omjer sredstava HBOR:banke	60:40	60:40 (max. 80 mil. kuna od HBOR-a)	jamstvo do 50% iznosa kredita (max. 60 mil. kuna)	jamstvo do 30% iznosa kredita (max. 50 mil. kuna)	40:60 za mala i srednja poduzeća, 50:50 za velika poduzeća
Namjena	Financiranje obrtnih sredstava (do 20% za refinanciranje)	Financiranje obrtnih sredstava (do 40% za refinanciranje)	Financiranje investicija (do 30% za refinanciranje)	Financiranje investicija (do 25% za refinanciranje)	Financiranje obrtnih sredstava (do 30% za refinanciranje)
Kriteriji za sudjelovanje	koeficijent zaduženosti < 0,9, pokazatelj tekuće likvidnosti > 0,8, ostvarena neto dobit u prošloj godini, nepostojanje duga prema državi	koeficijent zaduženosti < 0,9, pokazatelj tekuće likvidnosti > 0,75, ostvarena neto dobit u prošloj godini, nepostojanje duga prema državi	koeficijent zaduženosti < 0,9, pokazatelj tekuće likvidnosti > 0,8, ostvarena neto dobit u prošloj godini, nepostojanje duga prema državi		min. 25% privatnog vlasništva, udio izvoza u prihodima > 10%, koeficijent zaduženosti < 0,9, pokazatelj tekuće likvidnosti > 0,75, ostvarena neto dobit u prošloj godini, nepostojanje duga prema državi
Kamatne stope					
Prosječna kamatna stopa	4,86% (gotovo 2 p.b. niže od tržišnih uvjeta)	4,42%	3M EURIBOR + 5,5%	3M EURIBOR + 4,9%	3,74%
U tome: Kamatna stopa za sredstva HBOR-a	3,80%	2,80%	-	-	1,80%

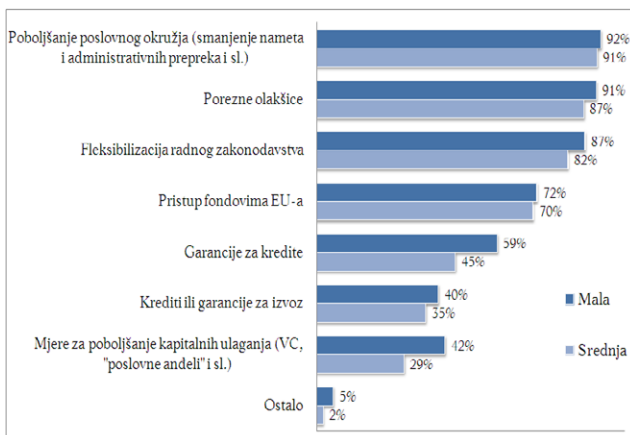
Izvor: HNB; HBOR

Slika 17. Kamatne stope (novoodobreni krediti)



Izvor: HNB

Slika 18. Strukturne reforme koje mala i srednja poduzeća smatraju prioritetom



Izvor: Anketa o pristupu malih i srednjih poduzeća financiranju, HNB 2015.

Literatura

- Bartelsman, E. J., A. G. Pieter and J. de Wind (2010), 'Employment Protection, Technology Choice, and Worker Allocation', *IZA Discussion Paper 4895*, Bonn: Institute for the Study of Labor (IZA).
- Bravo-Biosca, A. (2011), 'A look at business growth and contraction in Europe', 3rd European Conference on Corporate R&D and Innovation, *Nesta Working Paper 11/02*. London: Nesta.
- European Commission (2016), 'The Digital Economy and Society Index (DESI)', dostupno na: <http://ec.europa.eu/digital-agenda/en/digital-agenda-scoreboard>.
- Veron, N. (2008), 'The Demographics of Global Corporate Champions', *Bruegel Working Paper No. 2008/03*, Brussels: Bruegel.
- World Economic Forum (2014), 'The Global Competitiveness Report 2014–2015', edited by K. Schwab, Geneva: World Economic Forum.
- World Bank (2015), 'Doing Business 2015. Going Beyond Efficiency', Washington: The World Bank Group.